

A tél érdekességei

Nemzeti Botanikus Kert
Vácrátót

www.botanikuskert.hu

Közönséges borostyán (*Hedera helix*)

 Térképes útmutatónk abban segít, hogy az aktuálisan virágzó fajok, vagy más időszakban látványosak közül néhányat könnyedén megtaláljon Kertünkben.

Köszönjük, hogy az utakon maradnak!

Karácsony hava, Boldogasszony hava, Bőjtelő hava

Téli csendes, eseménytelen a kert, de korántsem unalmas, s ha valaki olyan szerencsés, hogy hangulatos hóesésben vagy egy száraz hideg napon érkezik a kertbe, mikor a levegőből kicsapódó pára zúzmaratúkkal cifrázza a csupasz ágakat, felejthetetlen látványban lesz része. A hőmérséklet télen, mint általában egész évben, néhány fokkal alacsonyabb a környék, főleg a főváros átlaghőmérsékleténél, s néhány száraz évtől eltekintve, kertünkben hetekig hó borít mindent.

1 Sétánkat kezdetük a **Berkenyeházban**, ahol megismerkedhetünk a botanikus kertek szerepével, betekinthetünk a magbank rejtelseibe. A kiállítás rávilágít a biológiai sokféleség szerepére életünkben és megőrzésének jelentőségére. Felnőttek és gyerekek egyaránt találnak itt érdekességeket.

2 A lombhullás után a téli kertben nagyobb figyelmet kapnak az örökzöldek. Hazánk éghajlata nem kedvez ugyan a lomblevelű örökzöldeknek, néhány nálunk is nevelhető. Legnépszerűbb közülük a **balkáni babérmeggy** (*Prunus laurocerasus*) mely az örökzöldkert közepén és többfele a kertben, fénylő zöld levélszínével tűnik fel. Örökzöld, bőrnemű levelei és fürtben nyíló, illatos virága miatt népszerű díszcserje. Csonthéjas termése gömbölyded, sötétvörös vagy fekete. A Balkán-félsziget keleti részétől a Kaukázusig, világos tölgyerdők aljnövényzetében, sziklás lejtőkön, cserjésekben őshonos, de Nyugat-Európában is többfele meghonosodott. Meleg- és nedvesséigényes növény. Jóllehet neve a nem rokon fűszer babérhoz való hasonlóságát tükrözi, de a babérmeggy **MÉRGEZŐ!** Levele és magja változó mennyiségben amigdalín (cianoglikozid) nevű vegyületet tartalmaz, mely kis mennyiségben hányást, szédülést, légszomjat, látászavarokat okoz, súlyos esetekben rángógörcs, eszméletvesztés és légzésbénulás léphet fel.

3 A térkép mögött a **Bisset-botnád** (*Phyllostachys bissetii*) dús örökzöld lombja zöldell egész télen. A közhiedelemmel ellentétben a pázsitfűfélékhez tartozó bambuszokhoz nem csak trópusi növények tartoznak, jónéhány fajuk fagyűrű.

Ezek közé tartozik a **Bisset-botnád** is. Jól elviseli a 30-35 °C -os hideget is, s nagy havazásban a hó, jég súlyától elfekszik ugyan, de ívelt, erős, rugalmas szárának köszönhetően, törés nélkül ismét kiegyenesedik. Föld alatti gyöktörzsével terjed, ehető rügyei június első felében jelennek meg a talaj felszínén. A 7 méteres magasságot is elérő szára a későbbiekben már nem vastagszik, csak szilárdsága nő. Délnyugat-Kínában honos növény, dísnövénynek ültetik és hazájában szerszámnyelet készítenek az idős példányok 4 cm-es átmérőt is elérő szárából. Nevét David Bisset után kapta, aki 1924-57 között az USA Növénykísérleti Állomásának főfelügyelője volt a Georgia beli Savannah-ban.

4 A **tiszafa** (*Taxus baccata*) hosszú életű, nagyon lassú növekedésű fa. Toboza nincs, hanem hegyes csúcsú, feketés barna magját egy kehely alakú, felül nyitott élénkvörös, húsos magköpeny védi. Kelet-Európa kivételével egész Európában, s a Kaukázusban is előfordul, de nem gyakori, hegyvidéki, alhavas faj. Nálunk a Bükkben és a Bakonyban sziklai bükkösök, karszterdők ritka jégkori maradványfaja. Gyakran ültetik parkokba, kastélykertekbe. Magja és lombja erősen mérgező. Érdekes viszont, hogy élénkpíros magköpenye a madarak kedvelt csemegéje.

5 A **közönséges borostyán** (*Hedera helix*) külön növény, ősszel kezd virágozni s csak tavaszra érnek be a fekete bogyótermések. Bőrnemű, fényes, örökzöld levelei 3-5 karéjúak, de az idősebb példányok már virágzó hajtásain épek, tojásdad alakúak. Légyökökkel kapaszkodó, fás szárú kúszónövény, mely ugyan nem élősködő (tehát nem szívogat vizet vagy tápanyagot a gazdanövénytől), csak támasztékot keres, de lombjával beárnyékolja a támasztékul szolgáló fát. Fontos gyógynövény, drogja görcsoldó, nyákoldó és nyugtató hatású, számarkőhögés, hörghurut kezelésére, idegfájdalmak és fogfájás csillapítására alkalmazzák.

6 A Kúria (1940-es években épült udvarház) előtt karcsú koronájával, vörösbarna, csíkokban hámló kérgével tűnik fel a **virginiai boróka** (*Juniperus virginiana*). Észak-Amerika keleti partvidékén honos fenyőféle.

Fiatalkori szűrőszálak és időskori apró pikkelylevelei egyidőben láthatók az ágakon. Hamvas liláskék tobozbogyóinak illóolaja rovarűző, friss leveleit pattanások kezelésére használják. Illatos bíborlila fája nagyon jól faragható, kiváló minőségű ceruzát készítenek belőle.

7 A Vigyázó-emlékkő mögött fiatal **Atlasz-cédrus** kékelő lombú fajtája (*Cedrus atlantica 'Glauca'*) hívja fel magára a figyelmet. Az észak-afrikai Atlasz hegységben őshonos növény. Ezüstösen hamvas, szürkés-kék tűlevelei a hosszú hajtásokon egyesével, a rövidhajtásokon örvszerű csomókban állnak. Hosszú életű, 1000 évet is megélő fa, de nálunk a nagy fagyokat gyakran megsínyli, s ez visszaveti a fejlődésben.

8 A halkan, óvatosan sétáló látogatók sok érdekes megfigyelést tehetnek ilyenkor a **madáretető** környékén. A hat nagy etetőben, időjárástól függően, 60-100 kg napraforgómagot kínálunk tollas barátainknak. Nagy a madárforgalom, meggyvágók, pintyek, zöldikék, tengelicek, hangos verébcsapatok bukkannak fel az állandóan jövő-menő cinkék között, míg a fakopáncsok, csúszkák inkább a felfüggesztett marhafaggyút kedvelik. Néha egy-egy énekesmadarakra vadászó karvaly, vagy sajnos házimacska okoz riadalmat az etetőnél.

9 Nagy hidegben különösen jól esik ellátogatni a melegégyi növényekhez. A **Pálmaházban** a trópusi növények (pálmák, kontyvirágfélék, gyömbérfélék, banán, papaja, stb.) igényeihez alkalmazkodva 22-26 °C van. Az **Orchidea- és Broméliaházban** fán élő orchideák, broméliák, begóniák vannak és szubtrópusokon honos golgotavirágok futnak az állványokra. Itt „csak” 18-22 °C szükséges a téli időszakban. A **Kaktusz- és Pozsgásházban** nemcsak a szárazságtűrő növényeket tanulmányozhatják látogatóink, hanem megismerkedhetnek a sivatagok világával, és a szárazsághoz való növényi alkalmazkodás eseteivel is.

Kérjük, az ajtókat csukják be maguk után!